M.B 1935 MARKSİZM BİBLİOTEĞİ Nº VIII HİKMET KIVILCIM. ①

İNKILÂPÇI MÜNEVVER NEDİR? HANRİ BARBÜS 1935 Aydınlık Basımevi. 10 Kr.

Barbüsün ölümü ve Dünya.

Barbüsün ölüsü önünde: "Üç gün üç gece ihtilâlci matem marşı, bir dakka susmadı" Ve bütün çalışkan moskova — bizde ancak muhtekir fırıncılar önünde ekmek alınırken görülen — tehacümle ordu ordu, geçit yaptı. Barbüs Fransızdı. Moskova Fransa değildi. Neden, bu çoşkun yas?

Barbüsün ölüsü ardında: "Kızıl bir bayrak ve başak ormanı içinde, komünistinden sosyalistine ve radikaline kadar, yumruklarını havaya sıkmış" 300 bin parisli insan ırmağı saatlerce taşa taşa aktı.

Barbüs komünistti, Paris, henüz, komünayı boğan bir emperyalist ocağıdır. Bu gün Habeş katliamında Musolini faşizmine 1 milyar kredi açan mürteci hükümetin merkezinde, bir bolşevik uğruna, bu yüzbinlerce insana parisi çiğneten nedir? Yeryüzünün beşte dördünü tutan emperyalist dünyasından hiçbir hükümet şefi, hiçbir devlet başkanı, öfkeli kralı veya Roma papası, Barbüsün adına bir taziyet göndermedi. Fakat Çin kuli'sinden Arjantin köylüsüne kadar yeryüzünün beşte beşini dolduran milletler ve kavimler içinde nerede bir yığın teşkilatı dünyaya geldiyse oradan, sol fransız gazetelerine barbüsün ününü yücelten ve insanlığın olgun şuurunu bir alev bayrak gibi yükselten bereketli bir Hemmage (Saygı) sağanağı, haftalarca müddet bardaktan başanırcasına yağdı.

Bu milletleri kim zorladı? Barbüs dünyayı bu kadar nasıl sardı?

BARBÜS VE "ENTELLEKTÜELLERİMİZ"

Ne "Barbüsün "Ateş"ini okumayan bir işçinin.. kafası.. yarımdır" (Nº 1) demek; ne: "Ben de, aşağı yukarı aynı yollarla aynı neticeye gelmiştim" (Nº:2) sanmak, ne "unutmayalım ki (Barbüs) üstat siyasi değildir, politikacılık etmiyor.. ezcümle menfeatsizdir." (?!) (Nº:3) saçmasını savurmak, ne de Barbüsü "ta baştan itibaren (Nº:4) komünizmin ateşin bir koruyucusu" ve "bütün dünyada" ki emperyalizm düşmanlığının en.. en... en büyük "Ruhu" saymak: hem kafamızı doyurmaz., hem hakiki Barbüsü aydınlatmaz.

Barbüs deyince bizim hatırımıza "Sapına kadar adam" dedikleri "adam" gelir.

— "Bizde adam yok!"

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

— "Bizde adam yok!"
— Niçin? İşte, bize bunu, yani: adam olmağı, Barbüs pekâlâ öğretebilir. - Ve biz yalnız bu kadarcığını olsun anlayabilir ve anlatabilirsek, ancak o zaman, Barbüsü ağzımıza almakla gevşi getirmeği birbirinden ayırdedebiliriz. "Büyük adam, küçük adam" -- Barbüs, ne büyük, ne küçük adam, sadece: adamdır. Onunçün, bizde de resmi otoriteliğin veya şarlatanlığın dışında, mazlum yığınların gönlünde "adam olmak" veya "adam görmek" istiyenlere bir güzel örnek: Barbüstür.

BARBÜSÜN KABLETTARİHİ

Barbüs 62 yaşında bir inkilâp delikanlısı olarak ödü. Fakat Barbüs "da baştan itibaren" Barbüs değildi. Hatta onun gençleşmesi bile "da baştan itibaren olmadı" Bilâkis: Barbüs 35 yaşına kadar ihtiyardı. Ondan sonra doğdu ve gitgide gençleşti. 35 yaşına kadar Barbüs "Ağlayan kadınlar: Pleureuses" (şiir), "Niyaz eden erkekler: Suppliant" (Roman) hudutlarında sızıldanmıştı. 20 yaşında (yani ağlayan kadınları neşrettiği 1895 yılında) - Kendi tabiriyle - "sükûtu öldür" erek edebiyata girdi:

"çılgın rikkatler besliyen"
"Yıldızlı bir şevkle açan gönlüm için
"Sözler büyük bir rahatlık veriyor;
"Halbuki ben, henüz konuşmuyorum"

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

şiiri ile sahneye atılan Barbüs "henüz" nikbin gözükür. Yalnız bir az istifhamla olan mantığı onu düşündürür. "Ey! henüz söylenmemiş sözlerin
Daima âmâde olan nüvazişleri,
Henüz elde edilmemiş zaferler,
Henüz esrarengiz duran sahalar,
Bütün leziz vaidler." (Sükûtun ölümü)
Lâkin, kitlelerin, hayatın, hareketin dışında kalmış bir "ölü" edebiyat "Zan ne çıkardı? Tam 15 yıl, zanesiz bir değirmen gibi hep söylenmemiş sözler öğüten Barbüs.de en sonunda bıktı usandı.

Ey yarini bir hazine gibi görmenin insana getirdiği büyük bayram..

(No:1) - Bunu yazan şair Nazım Hikmettir (Bay şair merak etmesin: Fabrika cehenneminde "ateşi" okumayan" işçi yoktur.)
(No:2) - Bunu söyleyen doktor Fuat Sabittir. (Meğer bizde ne çok barbüss varmış da bizim haberimiz yokmuş)
(No:3) - Bu saçmayı küflü barutuna katan profesör Suphi Nuridir (Böyle "kutupları keşfeden" alimlerimiz sağ oldukça Türkiye kültürü niçin buz tutmadığına şaşmalı!)
(No 4) Bunu da otan — ne bileyim ne — B. Kerim Sadi Nevzat Gürken dir (Karl Marksın Weydlinge bağırdığı söz ne cabuk unutulmuş: "Cehalet bugüne kadar hiç bir vakit, hiç kimsenin işine yaramamıştır.)

İnsanın adeta kendi kendine "konuşmuş" olmasıyla "büyük bir rahatlık" duyamıyacağını artık oda anlamıştı. Yarına harcanmıyan bir "rikkat ve şevk" "yarını bil hazine" yapamıyordu. Bu sebeple geçen 15 münzevi edebiyat yılı, hakikaten: "Esrarengiz sahaları," "leziz vaitleri" ve "elde edilmemiş zaferleri" le Barbüsü vakitsiz "ihtiyarlamaktan" başka bir şeye yaramadı. 1908 de cehennemini neşrettiği ve: "Yüksek bir şiir şekline ve güzelliği inançlarla kucaklaştıran bir asere inanıyorum" dediği zaman Barbüs, hala, aşağı kalabalıkların "biz" liğine inememiş bir "ben" di:

"— İşte ilk ve son çığlığımız: Ben" (Cehennem)

BİRİNCİ SAYFANIN DİP NOTU

TÜSTAV TÜRK SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

"— İşte ilk ve son çığlığımız: Ben" (Cehennem)

Ve, sırf "ben" olarak kalmanın "hiç"liği önünde, Nirvanayı özleyen bir Şark dervişi gibi mistisizme gömülüp susuyordu: "Öyle sanıyorum ki, etrafımızda, dört bir yanda bir tek kelime var, yalnızlığımdan sızıp çıkan ve en sevinçli anlarımızın üstündeki nikâbı sıyırıp atan kelime: Hiç". (Cehennem)

Sağı, solu, önü arkası hiç olan, yeri gökü hiçlikle dolu gören bir insan için yaşama ve varlık ne kelime? Gene hiç! Onunçün, 35 yaşındaki barbüsün gözünde din hurafelerinin uydurduğu "din yalanlarının, din küfürlerinin kullandıkları" cennet ve cehennem tabirleri hakikatte: hayat ve ölüm demekti. Ama herkesin zannettiği gibi değil, Barbüsün anladığı mânada, yani: Hayat—Cehennem; Ölüm—Cennet.. idi.: "Kiliselerin büyük mezarı içine götürdüğümüz şeyden başka cennet yoktur. Yaşama korkusundan başka cehennem yoktur". Barbüs yaşıyordu. Demek bir cehennemin içinde idi. Ve şu halde yazabileceği roman da ancak bir cehennem olabilirdi. Buraya kadar Barbüste şu dört vasfı buluyoruz:

1- Barbüs "sükûtu haykırtan" kuvvetli bir yazıcı idi: "Bende bazen ulvi, şaheser bir şey vardır" derken yanılmıyordu. 2- Hayattan usanmıştı: İnsanları, "ışığı tanrılardan çalan, barsaklarında her an birbirinden başka yeni bir acı duyan, akşamdan akşama paramparça olan" Prometeye benzetiyordu. Fakat insanlık niçin böyledir? Onu izah edemiyordu. Prometenin çiğerini yiyen "puhu kuşu, sanki babasının yuvasına giriyormuş gibi insanın üzerine uçuyor." da ondan.. sanıyordu: Barbüse göre bu "puhu" insanın "arzu"su idi: "Bizim, arzu yüzünden hep böyle olduğumuz muhakkak" Nerdeise: Allah pes, baki heves diyecek. Fakat hemen ümidi kesmeyelim. Barbüs prometeye özeniyor, iyi âlâmet, çünki Karl Marks da iliklerine kadar idealist olduğu 25 yaşlarında prometeyi ideal insan sayıyordu. 3- Hakikat aşıkı ve arayıcısı idi. "Esrarengiz ilham yok. Hakikati çaldım. Bütün hakikati çaldım" dediği zaman bile gene kendi kendisine sormaktan geri kalamıyor: "Kim Her şeyi söyleme cesaretini gösterecek? Herşeyi görmek dehası kimde olacak? Herşeyi görmek ve söylemek mefküresi: İşte Barbüsü o çilekeş mistisizm dehlizinden kurtaracak yol...

4- İnsanın dışında bir şey tanımıyordu. "Fakat ne hırafevî "puhu", ne tanrı var" dedikten sonra: "Beşeri arzunun incilini, bizi hayattan hayata, yapıp ettiklerimize doğru iten şeyin müthiş ve basit incilini kim yazacak?" sorgusuna, adeta bir insan kültüne, insanı allahlaştırarak gerçekleştiren bir lâik tarikata varıyordu. İnsanın etrafındaki herşeyi hiçe sayan

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

Barbüs, bu hiçliğin ne demek olduğunu cehennemin son cümlesinde şöyle düsturlaştırıyor:
"Hiç. Öyle sanıyorum ki bu ne yokluğumuz, ne felâketimizdir, bilâkis, bizim gerçekleşmemizdir, çünkü her şey bizdedir". Bu insan kültü acaba bir ümanizm - insaniyetçilik ışığı mıydı? ve acaba bu ışık yukarıda işaret ettiğimiz yolu, Cihan inkılabı meydanına gidinceye kadar aydınlatacak mıydı? Görüyoruz, o kadar kuvvetli psikolojik tahlilleri ve vecitli realist üslûbu ile herkesin dikkatini çeken cehennemde bile genç barbüs: Sosyete ortasında yapayalnız kalmış, bir çatlağın aralığından dünyayı seyreden, ve bir deliğin önünde "çarmıha gerilmeğe can atan" (1) melânkolik, romantik, bedbin, bezgin, karanlık... aşınmış bir dağ gibi hasta ve ihtiyarlamış görünür. Bu aşınmış ihtiyar dağın üzerine düşen bir yıldırım: cihan harbi onu birdenbire canlandırdı, çimlendirdi. Bambaşka bir alemin renk ve hayatile çiçekledi: Hasta vücudunu çürüten istihkâm ve ateş, asıl barbüsü diriltti, kurtardı ve yükseltti... Barbüs ondan sonra barbüs oldu.

BARBÜS PLATONİK VEYA DÖNEK DEĞİLDİR.

Bu adeta "Barbüsün preisterîği" saya bileceğimiz evveliyatı hatırlamak, onu küçültmez. Çünkü bu hâl, içinde yaşadığı muhitin, oz çok tarihi bir zarureti idi. Fransa, hâlâ küçükburjuvazisi çokluk olan bir ülkedir. Orada bütün ve büyük bir ihtilâl göreneği ve fikriyatı ile kökleşmiş, asırdide bir burjuvazi ağır basar. Küçük burjuva entellektüeli Barbüs, bu hakim tesirlerden pek kolayca yakayı sıyıramazdı. Kapitalizmin ise çatır çatır sallanıp dökülmeğe başladığı ilk cihanşümul iflas krizi ancak cihan harbile küşad edilmişti. Onun için, İzvestiya gazetesinde Karl Radekin dediği gibi; cihan harbi biter bitmez: "Barbüsün derhal komünist olmayışına da hayret etmedik. Bu fransız münevverinin, henüz kendini eiddi ve çetin komünist ordusundan ayıran bir hayli projüjeleri vardı. O aydınlık arıyordu. Fransız medeniyetinin güzel ananelerine varis olan ansiklopedistlerin halefi Barbüs, dünyayı harbin dehşetlerinden kurtaracak manivelâyı efkârı umumiyesinin teşkilâtlandırılmasında arıyordu"... İnsaniyetçilik, saldırana meydanı boş bırakan bir teslim bayrağından ibarettir. Ve o zaman, yani 1922 de komünist partisine girmek istedi ve girebildi. Fakat Barbüsün saf inkılapçılığı asıl ondan sonra görünür. Barbüsün, geç gelmesi değil, geldikten sonraki seyri mühimdir. Bu bakımdan, bizdeki bazı bulanık unsurların münevverliği batırdığı kara çukurla, Barbüsün bulutlara eren başını mukayese etmek bile gülünçtür. Fakat öyle bir mukayese yaparsak, barbüsü bilhassa şu iki noktada tertemiz ve yüce buluruz:

1— Barbüs

TÜRKİYE SOSYALİST FİKİR VE EDEBİYAT ARAŞTIRMA VAKFI

... olmak bile gülünçtür. Fakat öyle bir mukayese yaparsak, barbüsü bilhassa şu iki noktada tertemiz ve yüce buluruz:

1- Barbüs matbuatta şöhret aradığı müddetçe bazı cezri hokkabazlıklara başvuran ve bir baltaya sap olur olmaz nevri dönen külah kapıcı bir münevver değildi. Bilâkis, Barbüs, edebi bir kuvvet olduktan sonra dahi, bu kuvvetini sonuna kadar kullanmak imanı ile inkilâp cephesine geçti:

2- Barbüsün idealistliği, bir mektep kaçkınının tayca heveskârlığı, saman alevi gibi yanıp sönen bir "unfuvvanı şebap", satılık bir blöf, sahte bir sabun köpüğü değildi. Biraz havalanınca çıktığı yeri unutan, kitleden çaldığı nefesi kendi "ruhu" sanan bir balon değildi. Barbüs bir kerre istikametini bulduktan sonra ricatlarla bocalamadı: Bir gülle gibi hedefine atıldı, ve mahrekini kaybetmeksizin düşmanın başı üstündeki kronometrik bir şarapnel gibi patlamağı bildi.

BARBÜS NASIL BARBÜS OLDU?

Barbüsü "cehennemden" kurtaran ve bizim Barbüs yapan şu üç şarttır. 1) Kitle ve hareket adamı olmak 2) Teşkilât adamı olmak 3) Enternasyonal adamı olmak.

I- HAYAT VE KİTLE ADAMI OLDU: Barbüs bir yazıcıdır. Fakat direktifi yukarıdan değil aşağıdan, hayatın ve kitlenin kendisinden alır. İki yıl, cephenin ateş hattında, "Pivalü" denilen cihan harbinin Fransız mehmetçiklerile omuz omuza döğüştü. Ancak ondan sonra: "Milletler, kendilerini şu veya bu suretle işletip soyanların derisini aşarak istismarcıların göbeği üstünde anlaşacaklardır." Kanaatile yazdığı "Ateş" inde, o satırlardaki ilhamın kimden geldiğini şöyle anlatır: (Ağzı şekerci dükkanı kokan bir puvalü istihkâmda Barbüse, emekliyerek yaklaşır:)

"- Hişt hemşeri, bana bak! Sen mademki yazıcısın, ilerde askerlere dair de yazacak, bizden bahsedeceksin değil mi?
- Elbette yavrum. Senden, bizim can yoldaşlarından, ve hayatımızdan bahsedeceğim.
- Bana bak! şey....

Puvalü başile, not almakta olduğum kâatları gösteriyor. Kalemimi başta tutarak onu dinliyorum. Bana bir mesele açmak istiyor.

---

(1) Cehennem romanında Barbüs, bir otel odasının tavana yakın yerindeki çatlaktan yanındaki odaya gizlice bakarak gördüklerini anlatır.

TÜSTAV TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

— Bana bak! Kusura bakma hemşerim... Senden bir dileğim var. Diyeceğim şu: Eğer kitabında bizim inanı yolları konuşturacaksan, onları olduğu gibi mi söyleteceksin, yoksa usturuplu yaptıracakmısın? Malûm ya biz, kaba saba laf ederiz.....
— Anam babam; ben, kaba olsun maba olsun her lafı yerli yerine koyacağım, çünkü doğrusu budur.
— Ama, hişt bana bak! böyle edersen, sen oyar tipler, işin doğrusuna bakmazlar da, sana, domuz herifin biri demezlermi?
— Olabilir. Fakat gene ben öyle edeceğim ve o tiplere aldırmayacağım." (Le Feu)

İşte barbüs kitleyi böyle dinledikten ve yangını gördükten sonradır ki, ışığa kavuştu: "Koyu karanlık iki bulut yığını arasından şaklın bir aydınlık sızıyor. Bu ışıktan çizgi ne kadar ensiz, ne kadar yaşlı, ne kadar zavallı ve düşünceli olursa olsun, gene gösteriyor ki, güneş vardır!" (Le Feu'nün son sözü: 915 Birinci Konun)

Bunun için, Barbüsün Ateşi, bütün Fransada ve bütün dünyada, bunalan gözleri kamaştırıcı bir şimşek keskinliği ve çabukluğuyle okuyucuları uyandırdı.

II— BARBÜS, HAREKET VE TEŞKİLÂT ADAMI OLDU. 1916 da çıkan Ateş, 1917 de edebi Goncur mükafaatını kazandı. Fakat Barbüs, bizim edebiyat Dankişotları gibi, bu zaferceğizi üzerine mandavari yatmadı. Kitle yaylımına borçlu olduğu şöhretini, babiali kaldırımlarında kaşık kaşık yiyerek onse ve kese şişirmeğe bakmadı. Barbüs, bizim donkişotların rüyalarında bile göremiyecekleri kadar kuvvetli ve kudretli ve doğurucu yüksek bir eli kalem tutardı: Birer ok gibi hedeflerine giden, Aydınlık, Olan olacak, Bir muhaliibin Sözleri, Teselsül gibi romanları yanında; İsa, İsanın Yudaları, Ülüv, Zola, gibi yazılarda yaratıyordu. Fakat yakından bakılırsa Barbüs, onarşik bir şöhret tâzimliği içinde kuru edebiyat kalıbı karıştırmakla bir şey yapılamıyacağına inananlardandı. Bu sebeple edebiyat silâhını, bütün ezilen ve bunalan kitlelerin kaynaşan hareketi içinde, mazlumların şuurlu birliği ve teşkilâtı uğrunda usta bir silahşör gibi kullanmayı bildi.

A- Ateş: Büyük emperyalist harbinde, adsız askerin için için isyanını anlatır. Ateşin aydınlattığı zemin üzerinde, daha Goncur mükafaatını aldığı yıl (1917 Mart) A.R.A.C (Cumhuriyetçi eski muharipler cemiyeti)'ni kurdu. 1 Mayıs (1919) vesilesiyle Lyonda eski muharipler ve harp yaralılarının ilk kongresini açtı. Yani, Ateşte tasvir ettiği harp mazlumlarının dileklerini, hayatta düsturlaştırdı.

B- Aydınlık (Klarte): 1920 den beri münevverleri hak ve adalet uğrunda birleşmeğe çağırıyordu. "Zihin işçilerini proleterya ile yan yana, Fas harbi aleyhinde bulunmağa çağırış" 1925 Temmuzunda Fas müstemleke halkını kılıçtan geçiren Fransız emperyalizmine karşı ana-vatan münevverlerini, amele sınıfı ile birleşmeğe çağırıyordu. Emperyalist harp aleyhtarlığı lafta kaldıkça neye yarardı. 27 Ağustos 932 de Amsterdamda Romen Rollanla beraber, "emperyalist harp aleyhdarları kongresi"ni teşkilâtlandırdı. ve emperyalist harp aleyhdarları cihan komitesinin reisi oldu. İşte aydınlık ve sair edebi terlerini de böyle gerçekleştirdi.

gerçekleştirdi.

C-Celladlar: Balkan emperyalist bizdiklarının inkilapçı mazlumlara karşı yaptıkları işkenceleri, yerinde görerek anlatıyor ve reddediyordu. Faşizm kurbanlarını kurtarmak için, yalnız Celladları yazmakla kalsaydı kendi kendine ihanet etmiş olurdu. 4 Haziran 1933 de Paris'te "Faşizm aleyhtarları enternasyonal kongresi"na önayak olan, Barbüs o zamandan beri, "Bütün faşizm aleyhtarları ile Toelman'ı kurtarmak için enternasyonal komite"nin başında çalışıyordu. 1928 den beri Mend, kültür uğruna faşizme harp açtı ve açıyor ilh...

Görülüyorki Barbüs, adeta sevkitabiisiyle, arkasından bir organizasyon getirmiyen agit-propun, sıfır olacağını anlıyordu. Onun için, her edebiyat hamlesini bir kitle hareket ve teşkilatile hızlandırmayı bildi. Böylece Barbüste, agit-propla organizasyon birbirlerini tamamlayarak kuvvetleniyorlardı. 1932 de "İnkilâpçı muharrir ve sanatkâr cemiyeti"ni kuranlardan biriydi. Aynı teşkilatın nazarî organı olan Komün'ü de Gorki, Roman Rollan ve Andre Jitle birlikte, Barbüs idare ediyordu. Onun için Barbüs, Dimitrof'un nedense Türkçeye çevrilirken kesilip atılmış olan (x) sözlerinde işaret ettiği gibi şu iki basit hakikati, hayatile isbat etti.

a-Hakiki artist, kitle hareketinden ayrılamaz

b-Hakiki artist, yalnız sözde değil özde, işte ve döğüşte de artist tir.

III-NİHAYET BARBÜS, ENTERNASYONAL BİR DEM OLDU: Daha ilk "Cumhuriyetçi eski muharipler cemiyeti"ni kurarken, Barbüs harp biter bitmez bütün Fransanın ve dünyanın muharip lerini birleştirmek prensibini ortaya attı. Nitekim 1920 yılının işçi 1 Mayısında Cenevrede "Eski Muhariplor Enternasyonali" şeklinde birbirile döğüşenleri elele verdirmeğe girişti. O, akidesini fare deliğinde saklayan Lavon arası münevverlerinden değildi. 1920-21 yılından itibaren III-c. Komünist Enternasyonalinin safları arasında yeni bir dünya kurmağa gittiğini, cihana bildirdi. Sovyetlere iftira buluştırmak istiyen kirli insanlara "İşte bakın, Gürcistan ve Rusyaya ne yaptılar" eserile cevap verdi.

(x) Barbüse dair usulen forma karalayan Kerim Sadi, Dimitrof'un yazısını şöyle kırparak sakatlar: yazının başından sonundan 26 satırını alır. Asıl kitle ve savaşla artistin münasebetine dair olan ve bize birşey öğreten ve platonik "inkilapçı"ları utandıran 43 satırını yutar!

TÜRKİYE SOSYALİST FİKİR ARŞİVİ VAKFI

Mazlum Fas milletiyle birlikte Fransız emperyalizmine karşı çıktı. Balkanda cellâtların elinde inleyen inkılâp kurbanlarının yanına koştu. Enternasyonal amele yardımı'nın Anti emperyalist Lig'in kurucularından oldu. Sıhhatinin eriyip çürümesine rağmen 1922 ile 1930 arasında: Emperyalizmin aleyhdarı, faşizm düşmanı olan, veya eski muharipleri toplayan bütün enternasyonal kongralarda militanlık yaptı. "Enternasyonal emperyalist harp aleyhdarları" Teşkilâtlarile faşizm aleyhtarları Teşkilâtını, bir tek harp ve faşizm aleyhtarları şeklinde birleştirmek teşebbüsü ondan çıktı. Hastalığına bakmayarak 1933 sonbaharında "Amerikan harp ve faşizm aleyhtarları Ligi"ni kurmak için Amerikayı baştanbaşa dolaşan ve mitinglere iştirak eden, o idi. "Harp aleyhtarı gençlerin enternasyonal kongrasını" o canlandırdı. 1934 yazında — Bizde panik uyandıran — "cihan kadınlar kongrası" ile "Brüksel üniversitesi kongrası"na faal surette o iştirak etti. 1935 yılının 30 Ağustosunda, veremli ve arteryoskleretik ciğerlerini bozma Moskovanın kızıl yüreğine feda ederek, VII c. Komintern kongrası uğruna inkılâp şehidi giden gene o oldu.

BARBÜSÜN ANA FİKİRLERİ

Barbüs cihan ihtilâlinin yazıcısı idi. Niçin? Barbüs, son Enternasyonal muharrirler kongresinde hulâsa ettiği kanaatı, Tâ Aydınlıktan Manda kadar gelen uzun ~~[illegible]~~ edebî savaşlar ile müdafaa eder. Barbüs: birlik, düşmanlık ve dostlük denilebilecek başlıca üç şey etrafında seferber olur. Bu seferberlikte onun şiarı: Beşeri kültürü korumaktır. Barbüsün elinde tuttuğu ve yükselttiği meşale; kültürdür. Fakat kültür deyince hatıra hayattan kopmuş, mücerret, metafizik mutlak ve ölü bir kalıp gelmesin. Bilâkis, Barbüste kültür, bugünkü büyük ve inkılapçı sosyal politik savaşın savaşın edebi ifadesi, ta kendisidir. Çünkü Barbüs artisttir. Kültür meselesinde Barbüsün diyalektik hareket mantığı şunlardır:

1- Tez: Şövenizm, harp ve faşizm düşmanlığı

2- Antitez: Kafa ve kol işçilerinin birliği.

3- Sentez: Sovyet ve mazlum milletlerin kurtuluş dostluğu

Barbüs emperyalizmin şöven, militarist, faşist hareketlerine, yani kapitalizmin özüne düşmandı. Çünkü o hareketlerle o öz, kültürü mahvetmek üzere idiler. Kapitalizmin bu kültür düşmanlığına karşı nasıl durulabilirdi? Ancak bir tek yol ile: Bütün kafa ve kol çalışkanlarının (münevverlerin ve amele köylülerin) tek cephe ve tek ordugâh olmalarile. Bütün cihan irticaını durduracak olan en geniş çalışkanlar birliği, ne şekilde tahakkuk edebilir? Sosyalizm şeklinde. Barbüs onun çün sovyet dostu idi ve emperyalizme ateşaçan geri memleket ve müstemleke isyanlarının dostu idi. Barbüs, bir münevver ~~[illegible]~~ üç noktasıfatile bu kanaatlere nasıl erişmiştir? Onun bizzat ağzından dinleyelim. Barbüsün, sanat telâkkileri da toplanabilir:

I

Meseleyi evvelâ şöyle koyar:

1- "Bugünün ve yarının muharrirlerine düşen vazife, realiteyi olduğu gibi ayırd etmek olduğuna göre, muharrir sosyal realiteye [illegible] kımıldanıştan, bu ikisi arasında bir döğüşten

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

I

Meseleyi evvelâ şöyle koyar:

1- "Bugünün ve yarının muharrirlerine düşen vazife, realiteyi olduğu gibi ayırd etmek olduğuna göre, muharrir sosyal realiteye bakınca görür ki, bu olan biten, esas itibarile birbirinden farklı iki temayülden, iki kımıldanıştan, bu ikisi arasında bir döğüşten ibarettir. Bir kurulu düzeni muhafaza etmek isteyenler var, bir de o düzeni adalet ve umumi menfaat istikametinde değiştirmek isteyenler var" Yani bir inkilâp isteyenler, bir de istemeyenler var. Bu iki kampı görmiyen muharrir, içinde yaşadığı devrin en büyük realitesini anlamıyor demektir. Böyle bir yazıcının tanla kâât tüketen bir kalem mümeyyizinden yahut efendisinin dikte ettiği hesap pusulasını dolduran cahil kahyâ ve uşaktan farkı yoktur. Böyle kimseler, hiç olmazsa muharrirliğin adını pislemesin, gitsin daha namusluca başka işlerde çalışsınlar. Bugün ve yarın muharrir, olmanın ilk şartı, inkilapla irticaın aktüalitesini görecek kabiliyette olmaktır.

2- "Fakat, en esaslı cereyanları birbirine karıştırmamak, sadece ayırt etmek yetmez, seçmek lâzımdır. Bu cereyanlar karşısında ve içinde vaziyet almak lâzımdır. Çünkü burada manevi unsurlara, hareket ahlâkının unsuru da karışır. Bir kere girişilmiş bulunulan sosyal faciaya şuurlu surette karışmak lâzımdır." Mademki ister istemez sosyete içinde yaşıyorsun: sosyete dışında yaşayan insan olmaz. Mademki sosyete inkilâp ve irtica diye iki cereyan, insanlığı iki ordugâha bölmüştür. Sen de bu iki ordugâhtan birinin içindesin. Avcı önünde başını kara gömen keklik gibi, içinde bulunduğun vaziyeti beyhude görmemezlikle geliştirmeğe kalkışacağına, mertçe, bile bile kabul et; ya inkilaptan, ya irticadan yanayım de.. Aksini zaten yapamazsın, bari ikisinden birini seç... koyun gibi şu veya bu cereyanın peşinden sürükleneceğine, insan gibi şu veya bu cereyanda şuurlu rol oyna.. hareketin ahlâkı budur. İleri veya geri gidebilirsin ama, ortada duramazsın. Hareket durmamaktadır. ve tarih durmaz akar. İnkilâpçı mı, mürteci mi? Onu açıkça göstermemek edebi ahlâksızlıktır. "Mademki, insanın insan tarafından ezilmesile bundan çıkan bütün neticeler, rabıtalı bir sissemden ileri gelmektedir... Çaresiz bütün suistimaller birbirlerine bağlı bulunurlar. Ve bütün terakkiler yekdiğerlerini tutarlar" Kapitalizm bir sistemdir ve iki zıt kutba bölünmüştür. İyi veya fena her hadise bütün sistemin üzerinde müsbet veya menfi bir tesir yapmağa mecburdur. Onun için müsbetler müsbet, menfiler menfi tesirlerinde müşterektirler. Bu iki zıt kutbun arası olan ateş hattı üzerinde kimse duramaz. Bu iki kutbun dışı yani, sosyete dışı ise, başka bir dünya başka bir yıldız demektir ki: öyle bir şey görmüyoruz. Şu halde bitaraf insan yok mu? Evet bitaraflık iddiasında bulunanlar var. Bu gibiler bilhassa burjuva liberalizminin etuvu içinde beyinlerini tahkim ettiren küçük burjuva münevverleri arasında çoktur. "Aktüel burjuva liberalizminin yetirdiği

düşünce karışıklığını, kendinden geçmeleri, manevi çatlakları mübalağalandırmak gayet kolaydır. O Liberalizimdir ki, birçok şahsiyetlere kemali saffetle, kötü bir niyet beklemeksizin, hele hiç temkinini bozmadan dört bir yana diğer bin tebessümler saçarak, mürteci ve bilameliye gayri insani bir takım vaziyetler atmak imkânını verir. Bu zatlar afiyet ve sıhhatle yaşadıkları halde, kafaları içinde öldürücü bir takım tezatlar beslerler. Heyhat ki paradoks yapmış olmadan, birçok münevverlerin zihniyetini bu cihetten malul saymak mümkündü" Entellektüellerin, ekseriyetle maaşlarını hakim sınıftan almaları ve küçük burjuvazinin şahıs mülkiyeti prejüjelerile yüklü bulunmaları, çok kere onları böyle sade suya "bitaraf" geçinmek kaygusuna düşürür. Demek "bitarafım" diyenler var. Fakat sakın, şeyhin kerameti kendinden menkul olmasın? Acaba hakikaten "bitaraflık" denilen şey mevcut mudur? Daha açıkçası, bu "bitaraf" bayların yaptıkları nedir? Nitekim Barbüste: "İdealindeki dünyaya zerarı dokunmayacak kadar yüksekte, İo bulutlar arasında dünediği" müstesna telâkkilere işaret eder. Lâkin realitede, netice itibarile müstesna telâkkilerden ne çıkar? Bitaraflık mı? Barbüs hayır diyor: "İkisi ortası vaziyet yoktur. Hayrul umuru evsatuha (işlerin hayırlısı ortası) değildir. Bir üçüncü vaziyet mevhume ve hayalettir. O hayalete tevecciih edenler, demokratik hürriyetleri müdafaa etmezler, tehdit edilen kültürü müdafaa etmezler, Olsa olsa bir an için kendi keyif ve istirahatlerini müdafaa ederler. Hareketsizlik mi dediniz? Hayır, onun adı: kötü hareket tir. Onlar, bütün bitaraflar gibi, kendi atalet hasselerile, kurulu iktidarı kuvvetlendirmiş olurlar. Onlar, bütün "apolitik" lasiyasiler gibi, hakim politikaya yardım ederler. Ve bunun da sebebi daima aynıdır. Çünkü, bütün suistimaller, ve kötülükler, bir tek vücud halindedirler. Derin düşünülmüş bir mecmu heyet telâkkisine katılmayan her türlü manevi telâkki, tuzla buz olur gider." (altını biz çizdik H.K.) "Hatta sosyal ve manevi yoksulluklarını bir prensip ve bir zinet haline getiren sanat için sanat sekterleri bile, kollektif hayattan ayrılışlarile, işi olduğuna bağlayıcı (konformist) ve muhafazakârdırlar."

II

II

Böylece, bir tarafı tutmanın Labütlüğünü ispat eden Barbüs, bu sefer döner, tutulacak tarafın neresi olduğunu araştırır. "Kim haklı"? Barbüs: Pekala biliyorsunuz ki, der, kâinatın hali ve atisi meselesi bu kadar yüksek olarak ele alındığı vakit, şu meşhur düstur meydana çıkar: "Hakikatin kimde olduğu bilinir mi?" Bilmedikten sonra, ne diye muharrirliğe kalkarsın? Barbüse göre: "Şeylerin esasına [redacted] dair olan metafizik hakikat meselesi, hiçbir zaman kapanmayan bir münakaşa kapısı açar". Onunla bir işimiz yok. Fakat mevzubahs olan metafizik hakikat değil, sosyal terakkidir. Burada hakikat, tabiki ilimlerin muhafaza ve ihtarları kadar çıplak bir açıklıkla gözükür." O halde araya cağız: Acaba hakikat, ahlâki bir kültür gütmekte midir? "Bir rivayete göre, muharririn daima ahlâki bir kanuna itaat ettiği hikaye edilir. Hiçbir sanat eseri bile bile gayri ahlâki olmadı. Fakat ahlakiyet var ahlakiyetçik var. Ve bugün umumiyetle üstün çıkan resmi ahlâkiyet yani sınıf ahlâkiyetidir. Çünkü meşhur bir doğruyu sözün dediği gibi, bir devrin ahlâkiyeti, o devirdeki hakim sınıfın ahlâkiyetidir." Şu halde, bir sanat eserinin sırf ahlâki olması, hakikate uygun bulunması demek değildir. Kapitalist sınıfı için ahlâki sayılan insanın insan tarafından soyulması veya ezilmesi, mazlum halk yığınları için en büyük ahlâksızlıktır. Habeşistanı çapul etmek, faşizm için, medeniyet ahlâkıdır. Proleterya kültürü bakımından ise, en emperyalistçe ahlâksızlıktır. Bu gün birçok ahlâki saydığınız şeyler, hakim sınıfların rezilletlerinden ibarettir. Hakikat nerede? Barbüse göre, edebi hakikat, insanlığın terakkisi prensibinde aranmalıdır. İnsanlığın terakkisi hangi yoldadır? Bu gün insanlığın terakkisi için iki büyük yol vardır: 1- Nasyonalizm ile enternasyonalizmden hangisi doğru? Barbüs, milli kültür meselesini ele alıyor: "Biz bütün kuvvetimizle milli kültürlerin, müstemleke halkları muntakalarındaki kültürlerin serbestçe inkişaf etmesini istemeğe ve bu inkişafa yardım etmeğe mecburuz. Zaten müstemleke muntakalarının kültürleri kuruluş yolunu girmiş bulunuyorlar. Fakat şu şartla ki, içinde kültürü zehirleyen, onu insanların aleyhine çeviren, ayrılık sokucu ve tezatlı unsurları sokulmasın! Gene şu şartla ki, bu sahadaki istiklâl muvakkaten müteaddi olmasın. Zira insanların mukadderatına ve terakkisine karışan herşey, ister bir rejim, ister bu rejimden çıkan kültür olsun, bizzat iyi birşey olarak değil, gayelerine ve neticelerine göre hakiaraka muhakeme edilmelidir."

Barbüs, bu kanaati beslediği için, müstemleke isyanlarının ve milli kurtuluş hareketlerinin taraftarıdır. Fakat milli kültürün bu manada konuluşu ancak sovyetlerde, yani enternasyonalizmde, sonuna kadar mümkündür. Klasik şekliyle nasyonalist kültür, bunun taban tabana zıddıdır. Barbüse göre: "Gerileyiş ve boğuş prensiplerine en müessir bahane ve vesikalar veren şey nasyonalizmdir." Niçin? Çünkü:

"Bütün zulüm kuvvetleri, muvakkaten milli bir fikre ve dolayısıyle milli kültürün istikametine rolüne temas eden suistimalli ve meşum bir doktrine iltihat ederler. Kürenin altıda beşinde devlet doktrini olan nasyonalizmin gayesi, cemiyetin alt tabakalarında çırpınan kalabalıkların alemşumulleşmesini tepelemektir. Nasyonalizm antiuniverseldir (alemşumulluğe zıd) - hatta yeryüzünün bütün memleketlerinde yerleşmiş olsaydı bile, gene antiüniversal olurdu. Nasyonalizmde, millet ulvi bir gaye, bir duvar haline gelir. Fikriyat bütün memleketler arasında, ve başka her memlekete karşı bir tek memleketin büyüklüğü uğrunda tahditedilir ve angaryaya alınır. Aile duygularına, milliyet mikyasında öğrendisman yapılır, ve bu tecrit edilmiş nesneye saf dürüst bir mana ve istikamet verilir." Büyük müşterek yuva, bir kale, şu halde bir hapisane kuliğine sokulur. Sosyal insanı öldürmek için vatandaş [redacted] vakit, vatandaşın içinde sosyal insan öldürülür. Tahrikat ve infilâk mayası olan sovenizm (müteassip milliyetçilik) polis harbi dahilisini tutuşturur. Ve birbirine uymayan bir insanlar kitlesini, yanyana kormakeriş bir halde yabancılara karşı kin beslemeğe ve horlamağa sürükler. Artistik eser yaratanlar davar gibi ahlâksızlaştirilirler. Işık taşıyanların iş ve güçleri, artık meşaleleri geri çekmekten ibaret kalır. Bundan böyle, yalnız millet aleyhinde millet değil, halk aleyhinde millet vardır. Bu, Acem kılıcı gibi iki [redacted] yüzü de keskin bir militarizm olur. İşte düşünce aleyhinde suikast ve hata denilen şey budur. Hiçbir milli kültür, sırf kendi kabiliyetine göre ölçülüp biçilmiş ve mahsusi bir insanî ahlâka sahip olmak hakkını haiz değildir. Denebilir ki nasyonalizm gözünden, insanlık parça parça doğranır ve parçalar sonunda kadar birbirleriyle boğazlaşır dururlar."

Ya hele faşizm devrinde? Barbüsün tarifince: "Faşizm ve faşistleşme: Para babalarının müsellah tedip ettiği koca hakimiyetleri seltindedir." ve "Faşizm tedricen yayıldıkça biz de, şu yeryüzü harbidahilisinin nihai safhasında bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Bu, artık yirticiliğin medeni idrâke karşı açtığı savaşın dönüşkasıdır.":

Tahlilini buraya getiren Barbüs der ki; "Nasyonalizm ve enternasyonalizm arasında, insan kısmının terakki ve selâmeti meselesi, böyle konur:

1- "Nasyonalizm: istediği gibi maniveläyi oynatmak için, burjuva hükümranlığına elzem olan birşeydir.

2- "Enternasyonalizm: Adaleti ve sulhu korumaları için, insanlara elzem olan birşeydir." Tabii burada "insanlardan" murad, "çalışkan insanlar" dır. Netekim adamlara karşı burjuvalar, adamdan başka birşey sayılırlar. "Böylece ne insanı insana, ne milleti millete ezdirmeyen enternasyonalizm, insanlığın yegâne ilerletici sistemi, yegâne kültür ideali ve yegâne hakikat olur. Mesele bu kadar aydınlandıktan sonra gene: "Hakikatin kimde olduğu bilinir mi?" diyenlere, Barbüs şu cevabı veriyor: "Kitap sanatkârı demek olan

④ muharrir, ona muvazi ve mütenazır bir yoldan hakikati keşf ve -tabir caizse- icad etmek vazifesile mükellef olan bir alim kadar kategorik surette şu cevabı verir: "Evet bilinir!" ve idrakin hadiseler karşısında verebileceği en şerefli cevapta budur." Hala tereddüt eden, yolunu şaşıran, işkillenen var mı? Barbüse göre bunlar, akıldan yana zoru olan, baba hindi gibi kabaran korkak bir takım nedenlerden başka kimseler değildir. "Bu kararsızlık, bu istikametini bulamayış, bu endişe, hali hazıra mahsus zihin hastalıklarından birisidir. Pasifizimle katmerlenerek, bilhassa bir hayli Lafrafırışlık ve biraz da korku ile payandalanan bir cehalet buhranı şeklinde meydana çıkar."

III

Evvelâ, cihanda iki kültür kampı olduğunu gördük. Nasyonalizm ve enternasyonalizm. Bitaraf kalamazdık ve kalmadık. Kültür ideali olarak enternasyonalizmi seçtik. Şimdi ne yapacağız? Prensipler atılmıştır. Buraya kadar kelâm idi. Bundan sonra hareket başlar. Bu hareket Barbüs için üç şekilde kendini gösterir: a) Emperyalist harplere ve faşizme karşı kültürü ve enternasyonalizm fikirlerini müdafaa; b) Kavilleri fiille müdafaa için, kafa ve kol işçilerini birleştirme c) Gerek enternasyonalizmi, gerek çalışkanlar birliğinin enternasyonali demek olan, sosyalist Sovyetler ittihadını koruma.

A- Münevverler, kültür müdafaasında birleşmelidirler: Niçin? Çünkü:

1- Bundan kaçınamayız - Muasır kültür cereyanlarının sevkinde egoist bir müstakillik iddiası beyhudedir. "Havalara kaçıp saklanmamızı, inzivaya çekilmemizi vakialar yasak ediyor"

2- Yoksa kültür, aleyhimize döner: Kapitalizmde, irfan inhisarından faydalanan imtiyazlılar, münevverlerdir. Buna mukabil, onlara düşen borç, kültüre karşı küfranı nimet etmemektir. Yoksa aleyhimize dönebilir: "Nihayet münevver işçiler, herkese ait olan kültürün emanetçileridirler. Kültür kendi başına kendini koruyamaz. Eğer onun müdafaası başkalarına bırakılırsa o başkaları, kültürü kendileri için, bizim aleyhimize yani herkesin aleyhine kullanacaklardır"

3- Yahut muharrirlikten çıkarız: "Madem ki burada muharririn rolünden bahsediyorum ve muharririn hiçbir surette rolünden ayrılması ve yazıcıdan başka birşey olması mevzuubaha değildir, onun ilk yapacağı şey, bir fikri ta realiteye kadar müdafaa etmektir. Bir fikrin müdafaası ise, muharririn onu aydınlatmasından, gözlere göstermekle de kalmayarak, ruha ve gönüllere işletmesinden ibarettir"

TÜRKİYE İŞ BANKASI ATATÜRK KİTAPLIĞI

kalmayarak, ruha ve gönüllere işletmesinden ibarettir!"

Kültürü müdafaa için ne yapmalı? Barbüs tarihten misaller alır:

"Edebiyat denilen o zam sanatın sanatkârları arasında, kurulu düzene karşı daimi bir muhalefet ve ayaklanma anası vardı." Eski romada Virjil, Lukres, XVI c. asırda La Boetye XVIII c. asırda ansiklopedistler, hatta romantizm ve naturalizmin ideolistlik ve insaniyetperverlik hakkında yaptığı bazı koçamaklar hep, inkilâpçı kültürün müdafaasını temsil ederler. Yalnız hepsinin bir kusurları vardır: Dağınıklık ve sistemsizlik... "Evet, fakat oroda şampiyonlarını yetiştirmekten geri kalmayan ve daima bazı sosyal buhranların arkasından gelen bu asil ve cesur anane, ne umumi ne de sistemli bir şey oldu. Ve bu ananeyi temsil edenler, uzun yüzyıllar içinde tek başlarına kalmış bir alay şahıslar olmaktan kurtulamadılar. Bilhassa modern ve muasır zamanlarda bunun en büyük sebebi, klasik insaniyetçiliğin karma karışıklığı vasfından, zihni geriliğinden, manevi yoksulluğundandır, ve Fransız inkilâbının mirasçısı olan kapitalist burjuvazinin hakimiyeti altında kalan bizlerin, içlerimize işlemiş olan burjuva zihniyetimizdendir." Şu hâlde münevverlere düşen iş, inkilâp ananesini müdafaa etmek için burjuva kültürünün buluşık fikirlerinden yakayı kurtarmak ve kendi arolarında sistematik, sürekli bir birlik teşkilâtlandırmaktır. (x)

B- Münevverler, çalışkan kitlelerle birleşmelidirler: Kiçin? Çünkü:

1- Lafla peynir gemisi yürümez: "İdrâkin, ruhun, ve kültürün platonik müdafaası, boş lâkırdıdan ibarettir. Platonik müdafaa, cihan hakikatinin kıvılcımlarile yapılmış maytap oyunundan başka birşey değildir. Ancak realizm sayesinde yerle gök birleştirilir."

2- Kitlesiz münevver, gemisiz kaptana benzer: Muharrir ve münevverler, emperyalizme, kapitalizme, şövenizme ve faşizme karşı, kültürü müdafaa edeceklerdir. İyi ama, hangi sosyal mekanizmaya dayanarak? Bu sebeple: "Kültürü biz (yani münevverler) yalnız başımıza müdafaa edemeyiz. Bir büyük düşünüş yalnız keşif kol ile zafer kazanılmaz; demişti (x). Bizde, büyük çalışkan kitlelerle ittifak yapmağa mecburuz. Çünkü, işçi kitleleri, sosyeteyi müsavat ve hakkaniyet dairesinde kurmak istiyorlar. Ve bu işin eridirlerde. Onlarla birleşmeğe mecburuz. Zira kurtarıcı dan yalnız, onlardır."

(x) Kültürün sosyetedeki büyük rolünü kaynaklarından itibaren kavramak için bibliyoteğimizin VI numaralı "Sosyete ve Teknik" kitabına bakıla.

(x) Barbüs, Lenin'in "ne yapmalı?" ve "kominizmin çocukluk hastalığı" eserlerindeki tezi murad ediyor.

TÜRKİYE SOSYALİST FİKİR KÜTÜPHANESİ

C- Sosyalist Sovyetler cumhuriyetleri ittihadı dostluğu: Yeryüzünde bütün milliyet meselelerini kökünden hâlleden, kafa ve kol işçilerini birleştiren, istismarı kaldıran, sosyal inkılâbı başaran biricik sistem Sovyetimizdir. Emperyalist harbin, faşizmin ve hertürlü irticaın en büyük düşmanı, çalışkan ve mazlum kitlelerin en kuvvetli kolesi, orasıdır. Şu hâlde insanî kütlelerin ideal vatanı sovyetler ülkesidir. Barbüs 23/5/1935 tarihli Monde'da bu kanaati şöyle düsturlaştırıyordu: "1917 denberi tarihen ne olup bitti? Teşrinievvel adamları bir sosyalist devlet meydana getirdiler. Bu devlet, ötekileri gibi, muhtelif milliyetlerden terekküp eden hakiki bir arz kıtasıdır. Bolşevikler sovyetler ittihadı içinde hakiki enternasyonal düzenli kanuna dayanan bir milliyetler rejimi kurdular. Bu rejim sosyalizm yollarından yürüyerek milli zıddiyet ve ihtilâfları nihaî sulh ve müsalemetçiliğe götürdü. Eğer bu rejim tekmil dünyaya yayılmış olsaydı, ne bizim için, ne başkası için ortada harp, faşizm ve mürteci yırtıcılıklar meselesi kalmazdı. "Şu halde bizim idealimiz bu hedef olmalıdır. Çünkü: Âmme hürriyetinin tecavüze uğraması, yoksulluk, harp gibi bizi kemiren ve tehdit eden musibetleri ta kökünden söküp atacak şey sosyalizimdir".

BARBÜSÜN SON GÜNÜ

Sovyet yazıcılarından Mişel Koltzof, Barbüsün Moskovada geçen son günlerini ve halkça nasıl tanındığını şöyle yazıyor: "Telefon çalıyor. Pek iyi tanıdığım ahenkli ve biraz kısık sesi işidiyorum:

— Görüyorsunuz ya üç ay içinde tam üç şehirde tekrar rastlaşıyoruz. Ve şüphesiz, Moskovada da beni görmeğe geleceksiniz. Gripe tutuldum. Hekimler dışarı çıkmama yasak ettiler.

Fakat Barbüs odada kapalı kalamıyor ikide bir dışarı sıvışıyordu. ~~Geçiklerde ve merdivenlerde uzun uzun dolaşıyor, derin derin nefes alarak çoşuyordu.~~ Bir toplantıda beni görünce çapkınca göz kırparak dedi ki:

— Haydi, kimse farkına varmadan gidelim metroda (x) bir tur yapalım; sonra gene geliriz, kimseye çaktırmayız.

çaktırmayız.

Metroda Barbüs büsbütün çocukça bir sevinç ve heyecana kapıldı. Geçitlerde ve merdivenlerde uzun uzun dolaşıyor, derin derin nefes alarak coşuyordu:

— Yok, doğrusu bu, bana anlattıklarından çok daha güzel. Hayrete şayan! İnsan burasını gördükten sonra, Paris metrosunu hatırlamağa bile sıkılıyor. Paris metrosu bunun yanında pis bir kuyu gibi kalır!

Vagonda iki genç kızın arasına sıkıştı. Herkes onu tanıdı ve her taraftan ona doğru gülümseniyordu. Komünist gençler enternasyonali işaretini taşıyan bir genç Barbüse sokuldu.

— Merhaba Barbüs yoldaş, sadece elinizi sıkmama müsaade ediniz.

Barbüs genç Moskovalının elini iki eli içine aldı ve bir müddet kuvvetle sıktı. Açık bir gururla bana döndü.

— Burada da Paristeki kadar tanınıyorum. Sağ ve solundaki iki kızla konuşmak istedi.

— Adınız nedir? — Ksenya Şapovalova.

— Ksenya mı? Bak sen, ben gene bu ismin ancak Rus romanlarında mevcut olduğunu sanırdım.

— Amma fikir ha. Ben bir romandan çıkmıyorum. Seyahat ediyorum. Gorki şehrinden geliyorum.

— Gorkiden mi? Gördün mü ya işte tam roman budur. Sizin Gorkiniz harikulâde güzel ihtilâl romanları yazdı ve bu romanlar şayanı hayret derecede ömürlü oldular. Ne okullara hayret veren memleketiniz var. Bunu ona lütfen tercüme edermisiniz...

Tercüme ettim. Vagonda bulunanların hepsi gülmeğe başladılar ve en sürekli gülen Barbüs oldu. Bütün bütün neşelenmiş, gençleşmiş, tanınmaz hale gelmişti. Kendisi ta uzaklarda, ecnebi diyarlarda tazyik eden bütün can sıkıcı kuruntularından kurtulmuş gibiydi. Fakat vücudü sinsi düşmanın dişleriyle kemirilmişti. Bu görünmez öldürücü düşman o kadar seyrek gülen bu gözleri ebediyen kapatmak için son hamlesiyle saldırmağa hazırlanıyordu."

Barbüsün emek arkadaşı madmazel Anet Vidal anlatıyor: Barbüs ölüm döşeğinde iken "Habeşistandan haber var mı?" diye inliyor. Hele iyileşte sonra düşünürsün, diyen Anet Vidala Barbüs şu cevabı veriyor: "Bu anda kimsenin istirahat etmeğe hakkı yoktur." Ve Barbüs son nefesini Fransa diye değil, Habeşistan diye veriyor. Barbüs, daha ilk şiirlerinde "İstikbal" için "iman sarhoşu" iken, bir gün insanın hatırasında kendisinden nelerin kalabileceğini şöyle mısralamıştı:

Yeğitlik delisi olan gururum:

İşte bu ilk, taze "yeğitlik gururu" dur ki henüz 20 sini doldurun Barbüse adeta ~~xx~~ manevi bir saltanat vaat ediyordu: "Metin ve mukaddes bir ümit

Ta içimde pırıl pırıl yanıyor
Ve namütenahi şükranı nimetim
Kral olacağım saati bekliyor."

Barbüsün umduğu "krallık" ne biçim birşey olacaktı? Kendisi şöyle der: "Yoksulluğun ihtişamı olacaktır" Filhakika o "muhteşem bir yokluk" haline geldiği gün gönüller ülkesinde "kral" oldu.

(x) Moskovada yeni yapılan yeraltı şimendüferi.

TÜRKİYE SOSYALİST TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

⑤ Barbüs saraylı bir kiral olmadı, zaten o böyle birşey olmaktansa yok olmıya bin kerre razı idi. Fakat, hiç bir ölü kiralın arkasından görülmeyen milyonların kızılca kıyameti, Barbüsün tabutunu zalimlere ve emperyalizme karşı çekilmiş bir ihtilâl bayrağı gibi göklere çıkardı. Bu mahşerin "ihtişamı" önünde Barbüsün "şükrani nimeti" nasıl "Namütenahi" olmazdı?

***

Bizde niçin adam yetişmiyor? Boyları "Parmak çocuğ"u geçmeyen şöhret delisi cüceler dolu da, niçin "adam" yok?
Çünkü, bugünün adamı: hayatın, kitlenin, hareketin ve teşkilâtın enternasyonal adamıdır. Ezilen kitlenin hareket ve teşkilât hayatına karışmayan ve bu hayatın alhenşümul vasfını anlamıyan kimseye bugün, "adam" denmiyor.
Barbüs öyle bir adamdı?
Barbüsün "türkçeye tercüme"sinden alyade Barbüslerin Türkiyede doğmasına özenelim. Çünkü Barbüs "tercüme" edilmez.
Barbüs bir parmak "kitap" değil, savaşçı bir "hayat"tır.

1-X-1935

H. Kıvılcım.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI